

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Kyberšikana

ZUR387

Lenka Dědková

Tradiční (školní) šikana

- Olweus (1991): je to
 - Agresivní chování nebo úmyslné způsobení poškození,
 - které je prováděno opakovaně v průběhu času
 - a vyznačuje se nepoměrem sil mezi agresorem a obětí

Tradiční (školní) šikana II.

- Přidávají se další 2 aspekty:
 - Oběť neprovokuje šikanu (nenapadá agresora verbálně ani fyzicky)
 - Šikana se objevuje ve známých soc.skupinách

- Přímá / nepřímá (zjevná / skrytá)
- Vztahová agrese, sociální agrese
- Fyzické útoky, ponižování, vydírání, krádeže, ničení věcí, nadávky
- Vylučování ze skupiny, ignorování

Kyberšikana

- Bill Belsey – 2001 – autor termínu kyberšikana (cyberbullying, CB) - cyberbullying.ca, bullying.org
- „používání informačních a komunikačních technologií k úmyslnému, opakovanému a nepřátelskému chování jednotlivce nebo skupiny, které vede k poškození a ublížení ostatních.“

Jak k ní dochází

- Nadávky, urážky, vyhrožování
- Pomlouvání
- Šíření osobních a citlivých informací
 - zveřejňování soukromé komunikace, svěřených „tajemství“
- Vydávání se za někoho jiného, krádeže hesla
- Vyloučení ze skupiny a ostrakizace
 - např. vymazání profilu ze stránky Spoluzaci.cz
- Upravování a zveřejňování fotografií
- Happy slapping
 - pořizování a šíření záznamu chování (původně fyzické napadání, ale také např. žák na záchodě, při zkoušení)
- Prostředí - kdekoliv

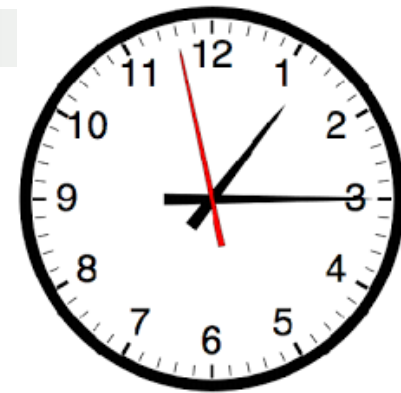
Definice kyberšikany

■ Rysy kyberšikany:

- Útoky jsou agresivní a **záměrně ubližující** (uskutečňované individuálně nebo skupinou)
- **Opakované**
- **Mocenská nerovnováha** (oběť se nemůže efektivně bránit)
- Odehrává se **prostřednictvím internetu či mobilních telefonů**
- Oběť útoky vnímá jako **zraňující** (nejde o přátelské škádlení nebo vtipkování)

Opakování v CB

- V tradiční šikaně – opakované obtěžování ze strany agresora
- U CB – i **jednorázový akt** od agresora může mít repetitivní charakter – v případě zveřejnění obsahu, na který se opakovaně dívají další lidé
 - Fotografie, videa, komentáře, diskuzní fóra
 - U emailu, soukromých vzkazů a obtěžování mobilem je opakování nutné, abychom to mohli označit za CB

File:

Nepoměr sil v CB

- Tradiční šikana – větší fyzická síla, starší, sociálně silnější...
- U CB - někteří autoři – nepoměr sil jako **nepoměr v digital skills**
 - ale dnešní generace dětí má DS vyrovnané
- Nepoměr pak ve smyslu **anonymní** agresor – (agresorovi) známá oběť
 - ale agresori většinou neznámí nejsou
- Zároveň na straně oběti **bezmoc zveřejněný obsah kontrolovat**

Přímá a nepřímá CB

- Přímá – agresor sám je původce útoku na oběť
- Nepřímá – prostředník – např. agresor se vydává za oběť, píše nevhodné komentáře na fórum, aby např. admin zablokoval účet; aby měla oběť problémy s rodiči..
 - Možné (nevědomé) zapojení dospělých a autorit, které mají chránit

Další specifika CB

- Neomezenost v prostoru a času, **nemožnost utéct** (Smith & Slonje, 2007)
- CB probíhá i za **nepřítomnosti oběti** (přidávání komentářů, maily..)
- **Rychlé šíření** obsahů na internetu
- **Široké publikum**
- **Obtížná kontrola zveřejněného obsahu** – nevíme, kdo všechno ho viděl, zkopíroval...

- **Soukromý charakter online komunikace** (žádný dohled dospělých nad tím, co dospívající na internetu píší a dělají)

CB je tedy...

- Úmyslné ubližování za pomoci ICT, které může (ale nemusí) být opakované.
- Skupiny na FB ?
 - Např. „Nesnáším šampony!!...“, „Nechápu fotky před zrcadlem s vyšpulenou drčkou-nějaký nový druh postižení?“
- peopleofwallmart.com, uglypeople.se, modnipeklo.cz ?

Nesnáším šampony!!...

Local Business

Problém měření CB

- Dva možné způsoby:
 - Přímá otázka
 - Otázky na konkrétní formy

Table 18: Ways in which children have been bullied in past 12 months, by age

%	Age				All
	9-10	11-12	13-14	15-16	
In person face-to-face	13	13	12	15	13
On the internet	3	5	6	8	6
By mobile phone calls, texts or image/video texts	1	2	3	6	3
Has been bullied at all, online or offline	17	19	18	21	19

Přímá otázka

- *I have been cyberbullied.*
 - 14-15let, N = 171, 25% ano (Li, 2007)

- Děti nebo mladiství někdy někomu říkají nebo dělají sprosté nebo zraňující věci a toto se může opakovat několikrát v několika dnech. Toto může zahrnovat:
 - Škádlení někoho stylem, jaký nemá rád
 - Bití, kopání nebo strkání do někoho
 - Odvrhování někoho

- Když se někdo takto chová, může to být:
 - Tváří v tvář (osobně)
 - Přes mobilní telefon (texty, hovory, videoklipy)
 - Přes internet (e-mail, komunikační aplikace, sociální sítě, chatovací místnosti)

- Choval se k Tobě někdo v POSLEDNÍCH 12 MĚSÍCÍCH sprostě nebo zraňujícím způsobem?

- Za posledních 12 měsíců se toto stalo na internetu?

Otázka na konkrétní formy

Položka	Zažil/a jsem	Udělal/a jsem
<i>Výhrůžky nebo urážky e-mailem nebo mobilem</i>	34 %	24 %
<i>Podvádění, předstírání cizí identity</i>	27 %	31 %
<i>Šíření pomluv e-mailem nebo mobilem</i>	19 %	13 %
<i>Nabourání se do něčí e-mailové schránky nebo IM a změna jeho hesla</i>	16 %	15 %
<i>Úmyslné zaslání viru</i>	15 %	8 %
<i>Nabourání se do cizího e-mailu nebo IM a posílání zpráv jeho jménem</i>	9 %	9 %

N = 1416, 12-18 let, výběr z položek
Vandebosch a Cleemput, 2009

Otázka na konkrétní formy

Položka	Zažil/a jsem	Udělal/a jsem
<i>Výhrůžky nebo urážky e-mailem nebo mobilem</i>	34 %	24 %
<i>Podvádění, předstírání cizí identity</i>	27 %	31 %
<i>Šíření pomluv e-mailem nebo mobilem</i>	19 %	13 %
<i>Nabourání se do něčí e-mailové schránky nebo IM a změna jeho hesla</i>	16 %	15 %
<i>Úmyslné zaslání viru</i>	15 %	8 %
<i>Nabourání se do cizího e-mailu nebo IM a posílání zpráv jeho jménem</i>	9 %	9 %
Alespoň jednu formu zažilo/způsobilo	62 %	53 %

N = 1416, 12-18 let, výběr z položek
Vandebosch a Cleemput, 2009

Otázka na konkrétní formy

Položka	Zažil/a jsem	Udělal/a jsem
<i>Výhrůžky nebo urážky e-mailem nebo mobilem</i>	34 %	24 %
<i>Podvádění, předstírání cizí identity</i>	27 %	31 %
<i>Šíření pomluv e-mailem nebo mobilem</i>	19 %	13 %
<i>Nabourání se do něčí e-mailové schránky nebo IM a změna jeho hesla</i>	16 %	15 %
<i>Úmyslné zaslání viru</i>	15 %	8 %
<i>Nabourání se do cizího e-mailu nebo IM a posílání zpráv jeho jménem</i>	9 %	9 %
Alespoň jednu formu zažilo/způsobilo	62 %	53 %
Přímá otázka na kyberšikanu	11 %	18 %

N = 1416, 12-18 let, výběr z položek
Vandebosch a Cleemput, 2009

Problém měření CB

- Dva možné způsoby:
 - Přímá otázka
 - Otázky na konkrétní formy
- Potíže s oběma způsoby
- Cílová populace, kontext
- 4 - 53 % (Kowalski, Limber a Agatson, 2008)

Odlišení kyberšikany od „online obtěžování“

- Online obtěžování jsou takové kyber-útoky, které nesplňují všechny rysy kyberšikany
 - např. jednorázové kyber-útoky, vtipkování
- Proč je důležité je oddělovat:
 - Abychom nepřeceňovali výskyt kyberšikany
 - A nepodceňovali její důsledky
- **Online obtěžování je častější než kyberšikana a zároveň méně závažné**

Definice CB v projektu COST

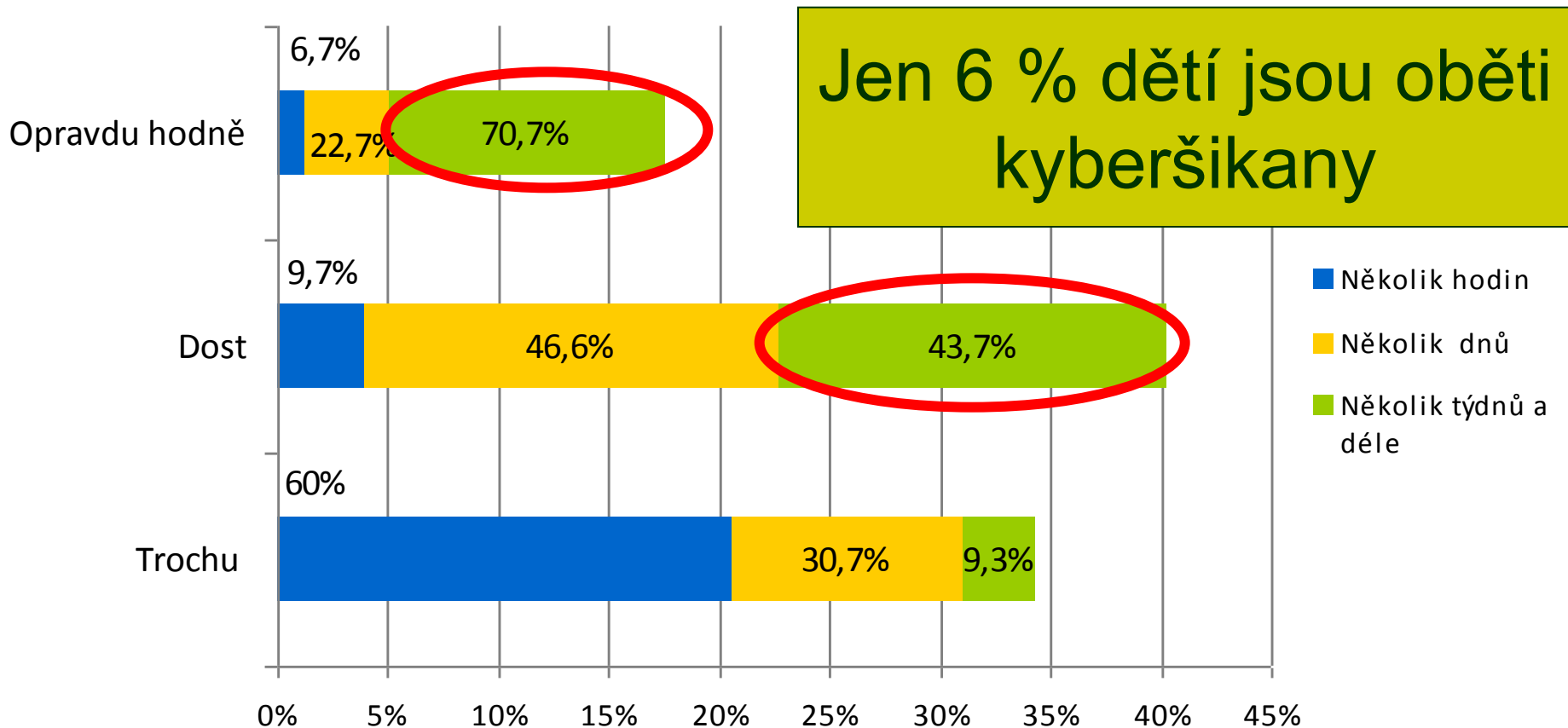
- Někdy se stává, že lidé využívají internet nebo mobil k tomu, aby někomu úmyslně ublížili a způsobili mu nepříjemnosti. Mohou například rozesílat urážlivé a sprosté emaily, SMS zprávy nebo zprávy na ICQ či chatu, mohou zveřejnit nebo rozeslat něčí nelichotivou nebo upravenou fotku a někomu se posmívat, mohou se za někoho vydávat a jeho jménem psát dalším lidem a zesměšňovat ho, vyhrožovat mu, pomlouvat ho a podobně.
- Toto jsou jen příklady toho, jak se mohou lidé prostřednictvím internetu nebo mobilních telefonů k sobě chovat způsobem, který má druhému ublížit. Takové chování se někdy může označovat jako kyberšikana.
- Stalo se někdy, že by se takovým způsobem někdo choval k Tobě? Mohlo jít o jednorázovou událost nebo o sérii podobných událostí, které trvaly delší dobu. Mohl to udělat cizí člověk nebo i někdo známý.

COST: Kyberšikana x online obtěžování

Když se to dělo, jak moc Tě to trápilo?

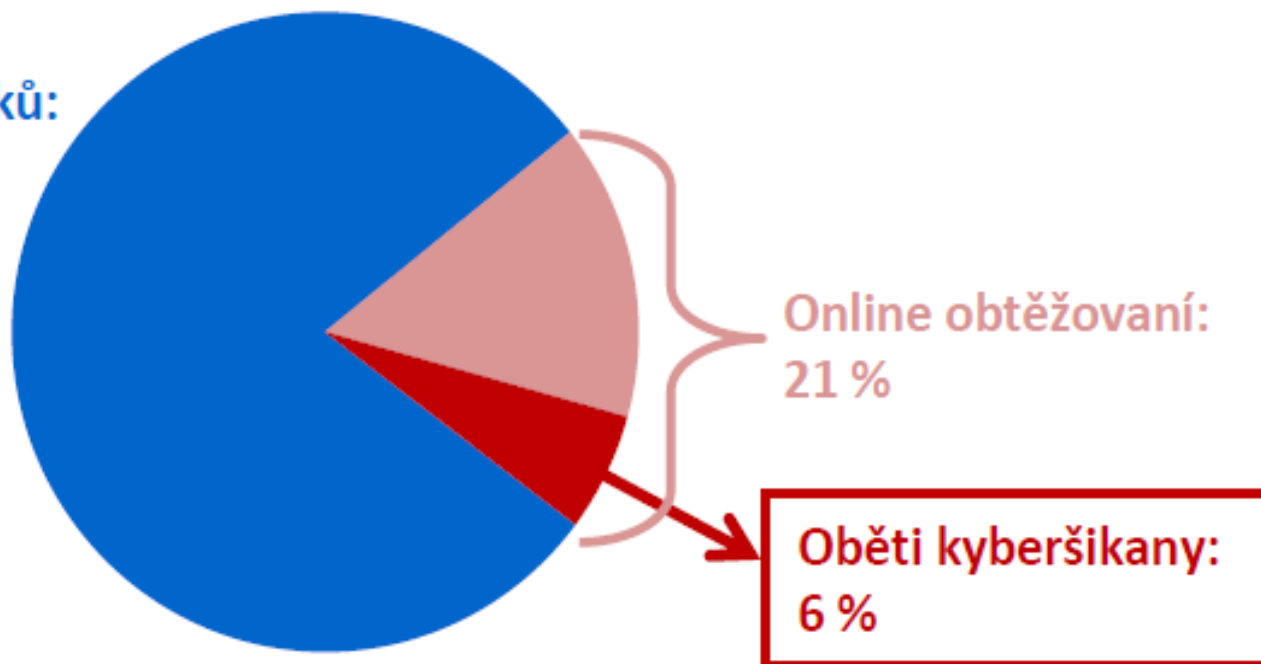
- Vůbec: 8%
- Trochu: 34%

- Dost: 40%
- Opravdu hodně: 17%

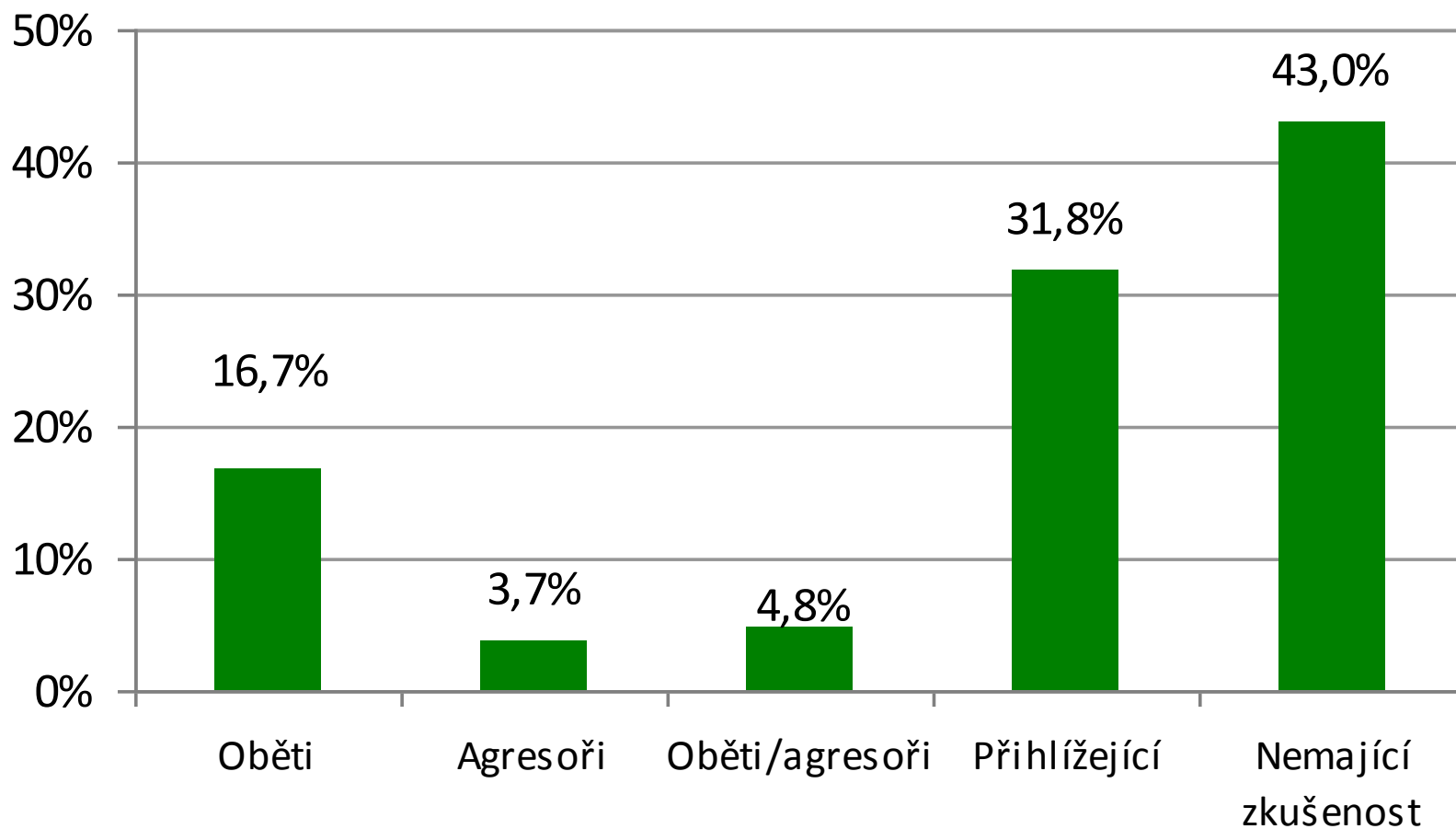

Kyberšikana x online obtěžování

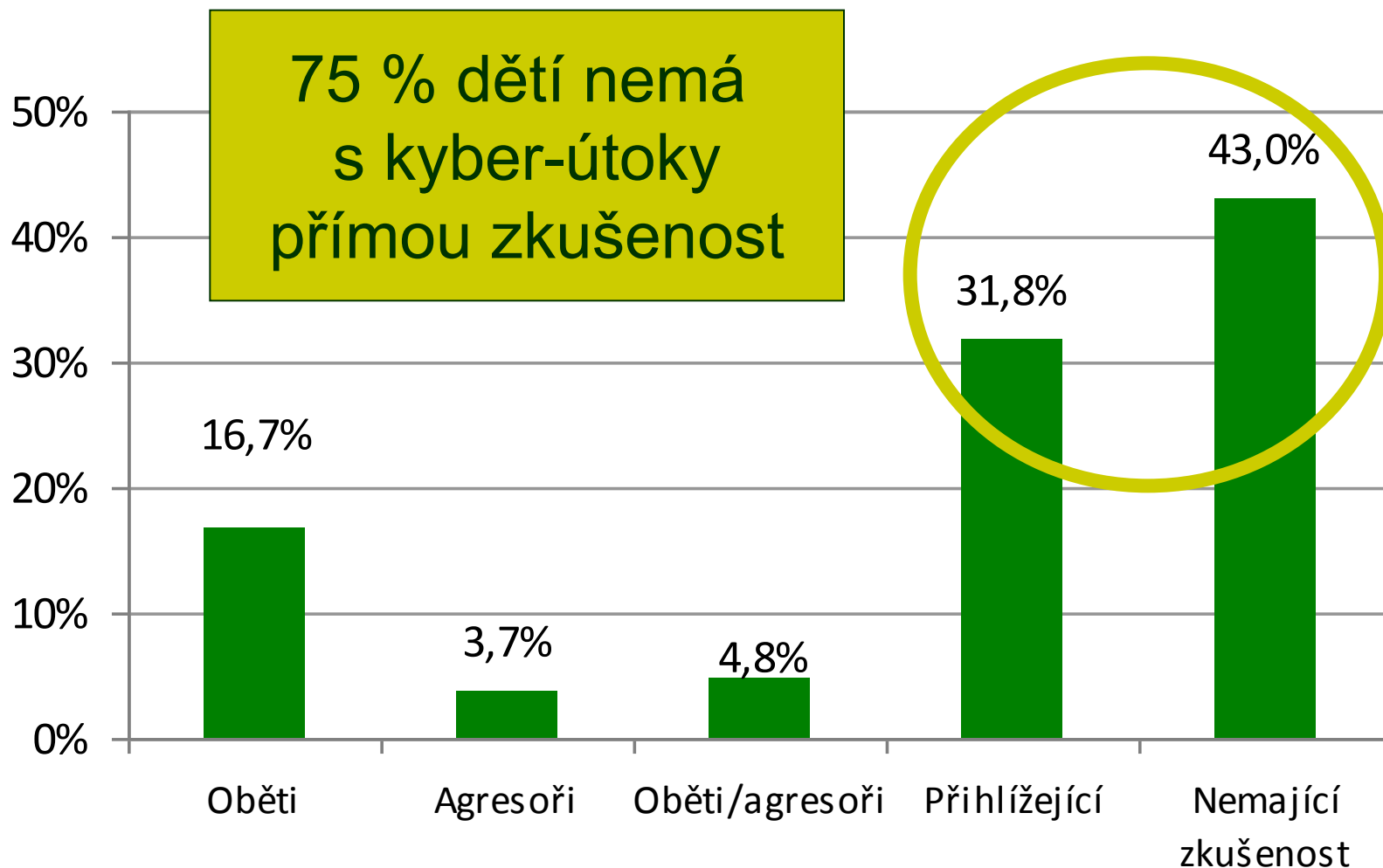
Žáci, kteří nejsou
terčem online útoků:
79 %

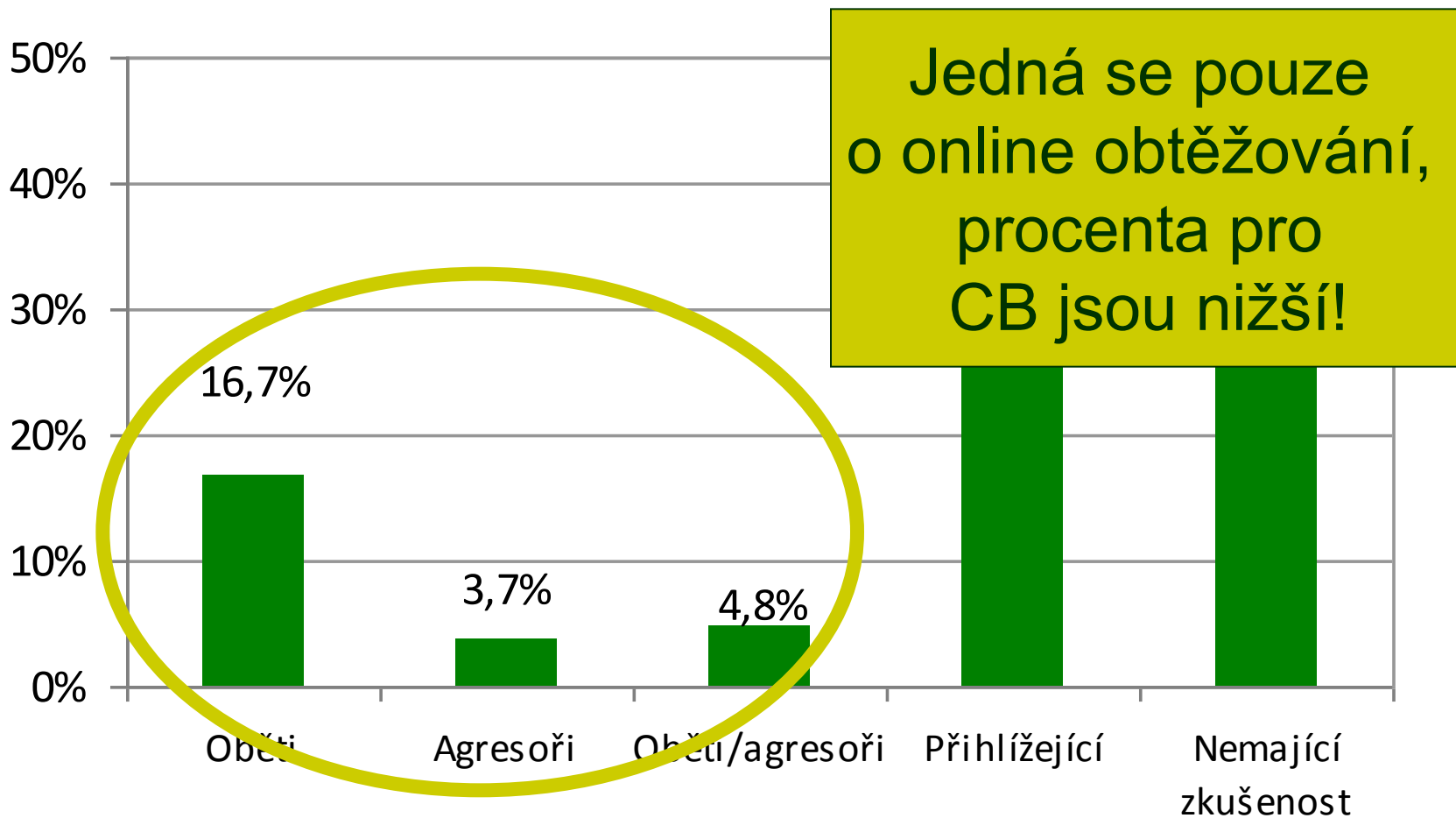
Aktéři online obtěžování: COST

Aktéři online obtěžování: COST

Aktéři online obtěžování: COST

Výskyt kyberšikany II.

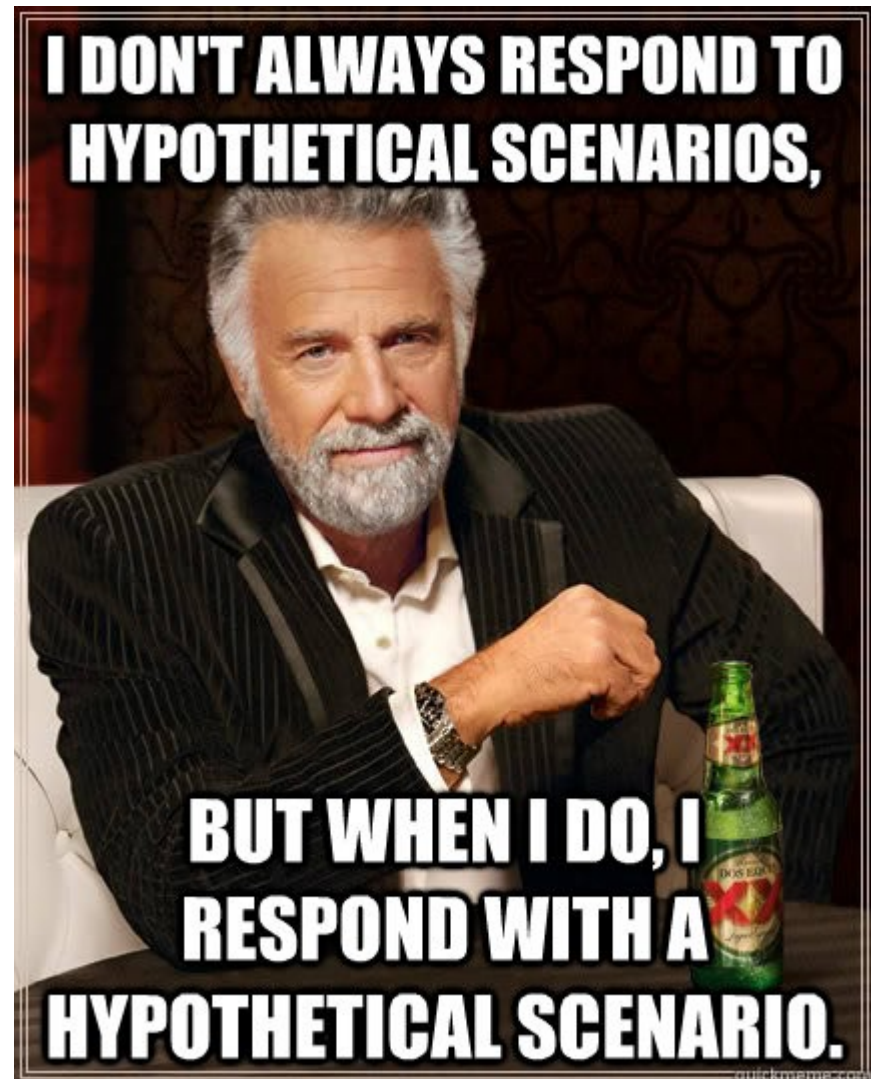
- Napříč výzkumy a skupinami dotazovaných se reálný výskyt pohybuje **do 20 %**
- **Příliš vysoký výskyt kyberšikany je podezřelý!**
 - V takovém případě jde o míchání kyberšikany s online obtěžováním → při čtení mediálních zpráv buďte obezřetní

Překryv tradiční a CB

- 85 % (Juvonen, Gross, 2008; Raskauskas, Stoltz, 2007) u obětí, 94 % u agresorů
- COST:
 - 71 % tradiční šikana
 - 88 % zná „svého“ agresora
 - 58 % případů někdo ze školy oběti
 - 29 % někdo známý odjinud než ze školy
 - 4 % někdo z internetu
 - 9 % někdo neznámý

Problém měření CB

- Neexistuje konsensus
- Malá populace obětí a citlivost tématu → vysoké náklady na výzkum
- Hypotetické scénáře

Známé případy CB

- Star Wars kid (Ghyslain Raza) (2003) – „první případ CB se závažnými důsledky“
- Ryan Halligan (2003)
- Megan Meier (2006)
- Ania Halman (2006)
- Amanda Todd (2012)

Nejčastější..

- Kanály:
 - Nejčastější je prostřednictvím IM
- Projevy:
 - Nejčastější je slovní agrese (Juvonen & Gross, 2008)
- Dopady:
 - Chat nejméně zraňující
 - Nejzávažnější– zneužití fotografií nebo videí (Smith, et al., 2008).

Aktéři kyberšikany

- Oběti
 - Agresoři
 - Přihlížející
-
- Někteří raději: pachatel x cíl (perpetrator x target)

Michael Meister

Oběti šikany a CB

- Oběťmi nemusejí být jen děti, i když se nich mluví nejvíce
- Učitelé
- Pracovníci (mobbing, bossing)
- V uzavřených institucích – vojna, vězení, ústavy, internáty

Dispoziční předpoklady obětí

- Depresivita
 - Úzkostnost
 - Nízké sebehodnocení
 - Chudé sociální dovednosti
 - Vyhýbání se konfliktům
 - Nízká úroveň schopností
 - Malý okruh přátel a známých
-
- U kyberšikany ale mohou být ohroženy ale i jinak „odolné“ děti

Oběti kyberšikany

■ Častěji

- ti, co více používají internet
- ti, co používají IM a webkameru
- problémové chování offline (problémy ve škole, napadání druhých, zneužívání návykových látek) – jsou častější oběti i agresoři

Dispoziční předpoklady agresorů

- Agresivita, impulzivita
- Nízké sebehodnocení, odmítání jedinci
- Také ale vysoké sebevědomí, uznávání či dokonce populární jedinci
- Chudé vztahy s rodiči, zneužívání návykových látek, delikventní chování
- Šikana jako skupinový proces – zlepšení vlastní pozice, vlastního sebehodnocení
- Menší zábrany:
 - Subjektivní – online disinhibice, kokpit efekt
 - Objektivní – dostupnost oběti

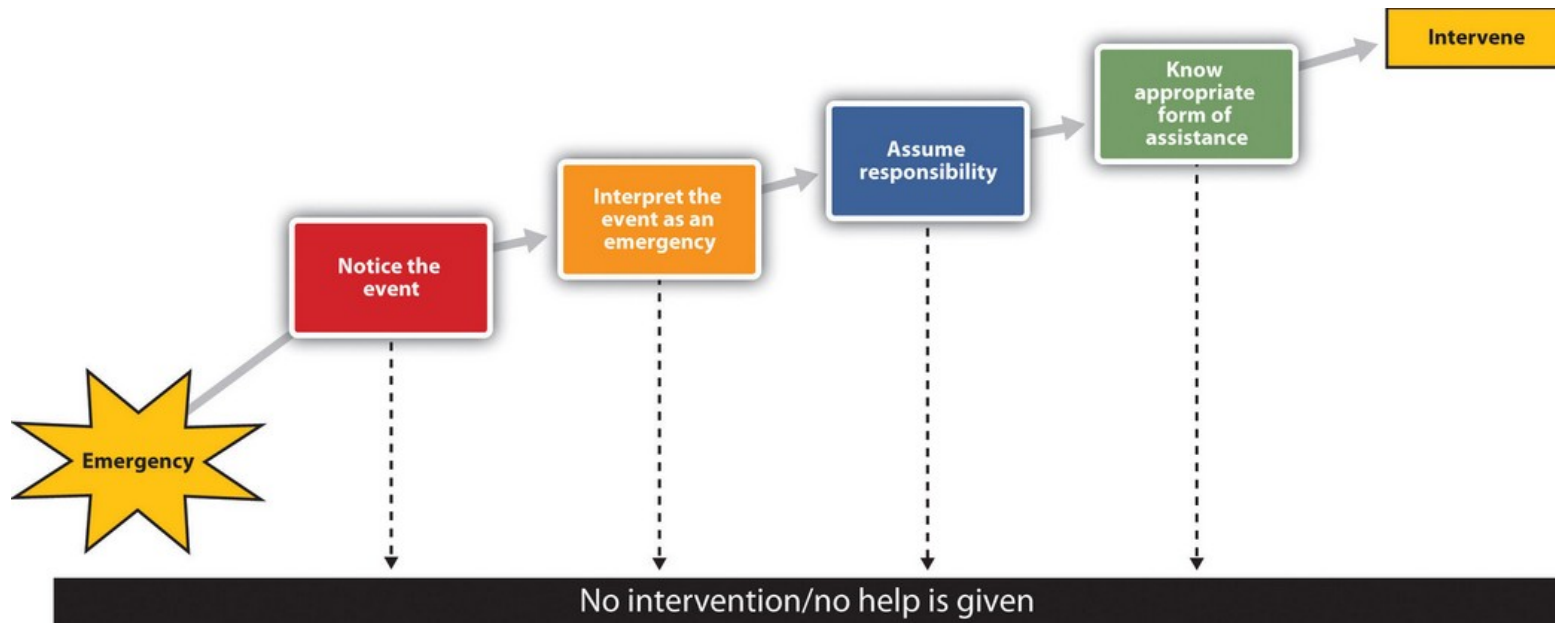
Oběti/agresoři

- Specifická skupina
- Nejvíce problematických psychosociálních znaků
- U kyberšikany – časté prolínání, především v návaznosti na školní šikanu
- Snadná odplata v online prostředí - přesto u obětí kyberšikany ne až tak častá

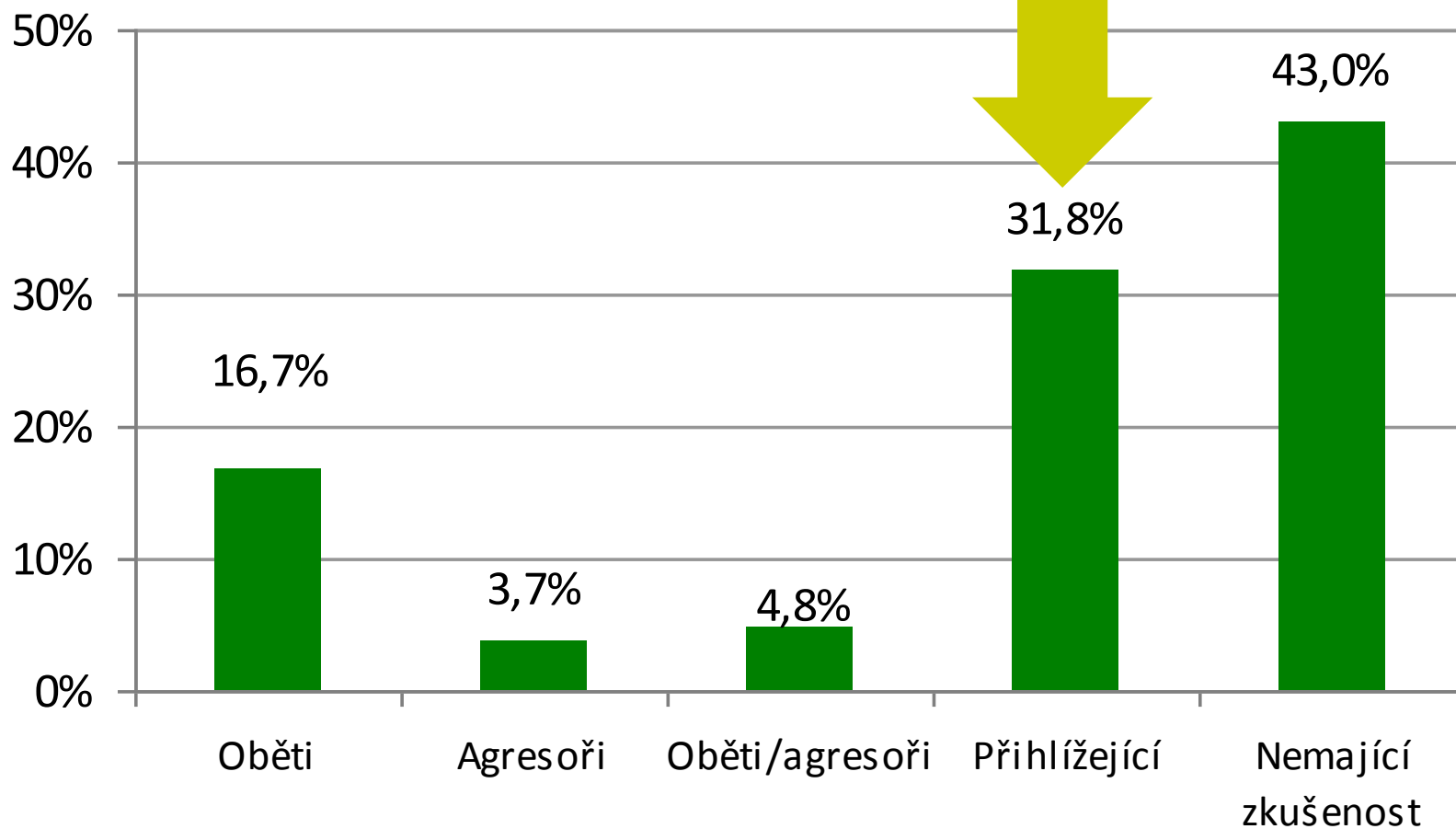
Přihlížejí

- Významná role v celém procesu
- Různé „zapojení“
 - Aktivní (pomoc oběti/agresorovi)
 - Pasivní (rozdíl vnitřní souhlas vs. nesouhlas)
- U kyberšikany vliv online prostředí
 - Menší zábrany zakročit ve prospěch oběti
 - Ale také snadnější podpora agresora
 - Nečinnost může být interpretována jako tichý souhlas
- Významná role v šíření zraňujících materiálů (přeposílání linků, komentáře, ukládání a nové zveřejnění)

Bystander effect

Aktéři: COST

Dopady - oběti

■ Bezprostřední:

- vztek, smutek, bezmoc, strach, sebeobviňování, pláč
pocity ohrožení vlastního bezpečí

■ Přetrvávající:

- Fyzické: somatizace, zhoršená koncentrace
- Emoční: úzkost, osamělost, deprese, sebevražedné tendence,
ale také hněv, agrese, podrážděnost
- Chování: nevyrovnanost → hádky s okolím, vyhýbání se lidem,
škole, zhoršení prospěchu, zneužívání návykových látek,
delikventní chování

■ Dlouhodobé:

- Nízké sebevědomí, zhoršené vztahy s vrstevníky,
sebeobviňování

■ Dopady na používání ICT

Dopady - agresori

- Somatizace
- Delikvence
- Zhoršené vrstevnické vztahy
- Sebehodnocení

- Pokud šikana prochází → upevňování negativního chování jako vhodného prostředku k dosažení cíle

Dopady - přihlížející

- Obavy, že se sami stanou obětí – úzkostné pocity, hněv, bezmoc
- Pomáhající oběti
 - Úspěch – upevňování pozitivního chování
 - Neúspěch – příště už spíše nepomohou
- Pomáhající agresorovi
 - Pokud je CB nepotrestána a mají zisk (např. vyšší popularitu) – upevňování negativního chování

Copingové strategie

- Coping – mechanismus zvládání stresových situací
 - Cílem je snížit stres, uklidnit emoce
- Zaměřený na emoce
 - Na zvládnutí nepříjemných pocitů souvisejících s problémem
 - (nejen) když je problém neovlivnitelný
- Zaměřený na problém
 - Vymezení problému, hledání řešení, zkoušení řešení

Technologický coping

- Mazání ubližujících zpráv
- Nahlášení obsahu administrátorovi
- Smazání agresora z kontaktů
- Blokování účtu/telefonního čísla
- Omezení používání internetu –
konkrétních stránek nebo celkově
- ...

Riebel, Jäger & Fischer (2009)

- Německá studie
- Výskyt: 5,5 % žáků zažilo CB; 14,1 % zažilo některý z prvků CB, který se ale neopakoval tak, aby bylo možné označení CB
- Agresoři: 3,96 % (ve skupině offline agresorů pak 45 %)
- Oběti: online a offline překryv 81,8 %

Riebel et al. - Coping

- FA zvlášť pro fyzickou, verbální a kyberšikanu - 4 faktory u všech:
- **Sociální coping** – říct kamarádovi, učiteli, poradci ve škole.. (u CB technologický)
- **Agresivní coping** – urážet agresora, ublížit mu, vrátit mu to
- **Bezmocný coping** – neví, co dělat; pláč, útěk
- **Kognitivní coping** – žádat, aby přestal; přemýšlím, proč to dělá; přímo říct, aby přestal (společná složka: určitá asertivita, snaha zvládnout to sám)

Parris, Varjas, Meyers & Cutts (2011)

- Kvalitativní výzkum reakcí na CB: 3 základní typy copingových strategií
- **Reaktivní coping**
 - Vyhýbání se – mazání zpráv, blokování
 - Přijetí – je to součást života
 - Ospravedlnění – přerámování, CB není podstatná
 - Sociální opora

Parris et al., II.

■ Preventivní coping

- Osobní promluva – snaha předejít nedorozumění

- Zvýšení zabezpečení a vyhledávání informací – změna hesel, omezení soukromí

■ Prevence není možná – na internetu je spousta cest, jak může k CB dojít, úplně se možnosti být terčem CB nezbavíme

Prevence CB

- **Vzdělávání** – nejen děti, ale i rodiče
 - CB, digitální gramotnost, disinhibice
 - CB jako něco nežádoucího
 - **Sociální kompetence**
- Neizolovat se, nevracet útoky, svěřit se, dát najevo, že takové chování se mi nelíbí, požádat o pomoc
- **Normalizovat oznamování CB**
 - Nestydět se nahlásit, co se děje – administrátorovi, rodičům nebo ve škole

Intervence

- Známý agresor > tradiční šikana?
 - Ano > řešení offline (škola, rodiče, PPP)
 - Ne > technická řešení, vzdělávání
- Neznámý agresor
 - Pouze online > technická řešení
 - Přejít do RL > řešení offline
- Vždy je možné kontaktovat policii

Závěrem

- CB je relativně nový fenomén, který se stále zkoumá
- Není důsledkem využívání internetu – internet se jen stal dalším nástrojem, kde šikana může probíhat
- Potřebná je především osvěta
 - aby oběti věděly, co dělat a nebály se říct si o pomoc
 - aby si „agresoři“ uvědomovali, že svým chováním na internetu mohou ubližovat

Literatura

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Hasebrink, U., Görzig, A., Haddon, L., Kalmus, V. and Livingstone, S. (2011) *Patterns of risk and safety online. In-depth analyses from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries*. LSE, London: EU Kids Online.
- Macháčková, H., Dědková, L., Ševčíková, A., & Černá, A. (2012). *Online obtěžování a kyberšikana II* (Research Report). Dostupné na: http://irtis.fss.muni.cz/wp-content/uploads/2013/06/COST_CZ_report_II_CJ.pdf
- Parris, L., Varjas, K., Meyers, J. & Cutts, H. (2011). High School Students' Perceptions of Coping With Cyberbullying. *Youth & Society*, XX(X) 1–23.
- Price, M., Dalgleish, J. (2010). Cyberbullying: Experiences, impacts and coping strategies as described by Australian young people. *Youth Studies Australia*, 29 (2)
- Riebel, J., Jäger, R.S., & Fischer, U.C. (2009). Cyberbullying in Germany – an exploration of prevalence, overlapping with real life bullying and coping strategies. *Psychology Science Quarterly*, 51 (3) 298-314.
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(4), 376-385.
- Subrahmanyam, K., & Šmahel, D. (2011). *Digital Youth: The Role of Media in Development*. New York : Springer.
- Vandebosch, H. & Cleemput, K. Van (2008). Defining Cyberbullying: A Qualitative Research into the Perceptions of Youngsters. *CyberPsychology & Behavior*, 11(4).
- Vandebosch, H. & Cleemput, K. Van (2009). Cyberbullying among youngsters: profiles of bullies and victims. *New media & Society*, 11(8), 1349–1371.
- Ybarra, M. L., Diener-West, M., & Leaf, P. J. (2007). Examining the Overlap in Internet-Harassment and School Bullying: Implications for School Intervention. *Journal of Adolescent Health*, 41(6), 42-50.